THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
Published by
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST Telephones: ADelaide 7424-7425
NATHAN FRIEDLAND, President.
Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents.
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913.
UNION LABEL TRADES COUNCIL TORONTO, ONT. 25

אידישע אחדות

עס וועט מעגליך קלינגען מאדנע, ווען מיר וועלען זיך ווענדען צום פאלק פון "אחדות אליין" און רעדען צו אים וועגען אחדות. און אנווייזען אים ווי ווייכטיג עס איז אין דעם יעצטיגען מאמענט צו האבען אחדות, אבער מען קען ניט העלפען.

די ניט-אידישע וועלט איז אפשר אונטער'ן איינדרוק, אז ביי די אידישע הערשט אן אייזערנע אחדות. אז איין איד פאר'ן צווייטען שטעהט זעהר פעסט. און אז מען פארטשעפעט איין איד'ן, מעג ער זיין אין עק וועלט, געמט זיך דאס גאנצע אידישע פאלק אן פאר אים.

דאס ווייסט אפשר די ניט-אידישע וועלט. מיר אליין ווייסען אבער, אז אויב עס איז פאראן א פאלק, וועלכעס איז צופיצעלט און צוברעקלעלט, איז עס דאס אידישע פאלק. אונז דאכט, אז מער ווי וועלכעס עס איז פאלק האבען מיר אידען גרופען, איזמען און קלאסען, וועלכע טיילען זיך אין פון יעדער גרופע טיילט זיך ערשט אוים א גרופע. און פון יעדען קלאס טיילט זיך אוים א קלאס, ביז עס שאפט זיך אז יחידים ווערען קלאסען, און אפשר איז אויך אמת דער אנעקדאט. אז וואו עס געפינען זיך דריי אידען ווערען געשאפען פיער גרופען, מיט צוויי מאל אזוי פיעל אידייען און ריכטונגען.

מיר זאגען עס אין צוזאמענהאנג מיט דעם רוף, וועלכער איז ארויסגעלאזען געווארען פון מר. אלפרעד קאהן, דער פרעזידענט פון בני ברית אין אמעריקע צו דער אמעריקען דזשואיש קאמיטע אין צום אמעריקאנער אידישע קאנגרעס צו שאפען א פאראייניגטען פראנט וואס עס איז שייך צו אלגעמיינע אידישע וועלט-פראגען.

מר. קאהן האט געפאדערט, אז ווען עס שטעהט פאר א פראגע וועלכע ריהרט אן אלע אידען פון דער גאנצער וועלט זאלען די דערמאנטע דריי קערפערשאפטען ארבייטען איינהייטליך, הארמאניש. פאראייניגט און ניט יעדע באזונדער. א פאראייניגטע שטימע פון אזעלכע דריי קערפערשאפטען וועלכע ארבייטער נאר פאר'ן וואוילזיין פון אידישען פאלק וועט זיכער האבען די געהעריגע ווירקונג. ווייל עס וועט האבען הינטער זיך די פאר-איינינטע מאכט כמעט פון אלע אידען.

אין דעם דאזיגען רוף זעהט זיך בולט ארויס אונזער צוריסענקייט און אונזער טראגעדיע.

אין דער יעצטיגער צייט, ווען דער אנטיסעמיטיזם אין כמעט גאנץ אייראפא האט אנגענומען א שארף באדראהענדע פארמע, דאן ווען דער היטלעריזם האט זיך פארמאסטען צו פארניכטען אלע אידען, דארף מען ערשט אפעלירען צו ריין סאציאלע אידישע קערפערשאפטען צו שאפען א פאראייניגטען פראנט.

צום פאלק פון "אחדות" דארף מען יעצט אפעלירען כאטש פאר אביסעלע אחדות צווישען דריי קערפערשאפטען, זיי זאלען שטעהן צוזאמען אלס איין אחדותקאט פאר'ן אידישען פאלק.

עס ווילט זיך-גלייבען, אז דער רוף פונ'ם בני ברית פרעזידענט וועט ניט בלייבען קיין אומזיסטער. זאלען כאטש די אידען האבען א קליינעם טייל פון דעם אחדות. אין וועלכען מיר ווערען געשאצט און "באשולדיגט".

דער דערפאלג פון דער היידרא

נאך אן איבערגינען מאל קען זיך דאס פאלק איבערצייגען, אז פאלקס אונטערנעמונגען וועלכע ווערען אפערירט פאר'ן בענעפיט פון פאלק אונטער א ריכטיגער סיסטעם און אן ערליכער פארוואלטונג.

די שטאדט טאראנטא וועט באקומען פון דער פראווינציעלער היידרא 300 טויזענט דאלאר פאר'ן יאר 1931. דאס מיינט, אז דער פריז פאר היידרא עלעקטריק וועט ביליגער ווערען, אדער דער חוב וועט פארקלענערט ווערען.

אין 1931 האט די טאראנטא היידרא רעדוצירט די קאמערציעלע ראטע און דערמיט איינגעשפארט טאראנטא 110 טויזענט דאלאר.

וואלט מעגליך געווען צו מאכען א פארגלייך אין טאראנטא, ווי עס איז געווען פאר 1921. ווען מיר טאראנטא האט עקזיסטירט א פריוואטע עלעקטרישע קאמפאניע, און דעם פריז פאר עלעקטריק, וועלכען די בירגער האבען געצאלט, וואלט מעגליך געווען גענוי אפצושאצען וואס די היידרא האט אויפגעטאן פאר דער פראווינץ.

ווייל אבער דאס איז ניטא, קען מען עס פארגלייכען מיט אנדערע שטעדט און פראווינצען אין קאנאדע.

אן קיין פראווינץ קאסט ניט אזוי ביליג עלעקטריק ווי אין אנטאריא און אפילו ניט אין קיין שטאדט פון די פאראייניגטע שטאטען. דאס איז דערפאר, וואס די פראווינץ אפערירט מיט דער דאזיגער גרויסער פאלקס אונטערנעהמונג פאר'ן בענעפיט פון פאלק און ספעציעלע פראפיטען. די פראפיטען, וועלכע א פריוואטע קאמפאניע וואלט געדארפט מאכען אום צו צאלען די-ווידענדען צו שערהאלדערס פאר'ן אינוועסטמענט, בלייבט אין די קעשענעס פון די איינוואוינער דורך דעם וואס א ביליגערער פריז ווערט געצאלט.

די צענטראלע אנטאריא היידרא קאמיסיע אפערירט אלס גוט ארגאניזירטע קערפערשאפט. אויסער דעם וואס יעדער מוניציפאליטעט האט א חלק אין דער פראדוקציע פון דער עלעקטריק, דאס הייסט, איז אין שותפות מיט דער פראווינציעלער רעגירונג, האט זי אויך א לאקאלען אינטערעס, דאס מיינט, אז יעדער מוניציפאליטעט קויפט עלעקטריק פון צענטראל ווי אן איינפאכער קאנסומער. האבענדיג די דאזיגע רויע עלעקטריק ארבייטען עס אויס די מוניציפאליטעטען און פארקויפען עס דירעקט צו די נוצער.

דער דאזיגער פארקויפען איז אויפ'ן באזיס פון פאלקס איינענטום קאאפעראטיוו. די קאסטען פאר דעם זענען לויט די אויסגאבען פאר דער אפערירונג. אין פאל עס ווערען געמאכט פראפיטען, ווערען די קאסטען רעדוצירט סיי פון צענטראל און סיי פון די מוניציפאליטעטען, און ביידע רעדוצירען די קאסטען פון דעם פארברויכער.

ווען מען זאל פארגלייכען די קאסטען פאר עלעקטריק אין אנטאריא יעדעס יאר זייט 1916. וועט מען זיכער זעהן א באדייטענדע העכערונג אין ראטעס. אבער דאס איז דאך פארשטענדליך. זייט דאן איז דאך אלעס געהעכערט געווארען און די פראדוקציע, סיי צענטראל און סיי לאקאל, האט זיך כמעט ווי פארטאפעלט. און די היידרא, אלס פאלקס איינענטום, האט דאך געדארפט דינען אלס ביישפיעל פאר אנדערע און האט זיך ניט געקענט באנוצען מיט די זעלבע עקספלואטירענדע מעטאדען ווי פריוואטע געזעלשאפטען. פאלגליך קאסט עס אויך טייערער.

דערצו טאר מען ניט פארגעסען, אז די היידרא איז נאך ביז היינט געצוואונגען צו קויפען עלעקטריק פון פריוואטע קאמפאניעס.

דער סך הכל אבער איז, אז נאך יעצט קאסט אין אנטאריא עלעקטריש קראפט א סך ביליגער ווי ערגעץ אנדערש. און דאס איז א דאנק וואס די דאזיגע קראפט ווערט אפערירט פאר'ן בענעפיט פון פאלק, צו וועמען עס באלאנגט.

א האלבער מיליאן

(טעגליכע שטעטען:
פון יצחקי

דער האלבער מיליאנטשיקעל! אך דער האלבער מיליאנטשיקעל! אין וויפיעל טאראנטא'ר הייזער איז איצט תשעה-באב איבער דעם דאזיגען האלבען מיליאנטשיקעל וואס איז ווי פון דער האנט ארויסגעלאזען געווארען . . .

דוכט זיך אט איז ער געווען אין האנט און אט איז ער שוין ניטא און פארבליבען איז בלויז דער צעהנדליג צוגעקומענע "פיקערס", וועלכע וואלטען אפשר קיינמאל די ליכטיגע וועלט ניט אנגעזעהן, ווען ניט דער מאגנעט פון אט דעם האזיגען האלבען מיליאנטשיקעל.

וועגען א באריטמען חסידישען רבי דערצעהלט מען, אז א ארימע אידענע איז געקומען צו איהם צולויפען און האט איהם געבעטען צו ראטעווען איהר טאכטער, וועלכע איז געגאנגען שווער צו קינד.

— אייער טאכטער איז רייך אדער ארים? האט דער רבי זי געפרעגט.

— א קבצנ'טע אין זיבען פאלעס, איז זי רבינו. האט די אידענע געשריגען די נאז און זיך געוויש די טרעהרען.

— נו, אויב אזוי, טא לעגט ארויף א קאפיקע אויפ'ן נאפעל ביי איהר, וועט דאס קינד תיכף ארויסגעהן. — האט דער רבי איהר געזאגט.

און ווירקליך האט דאס תיכף געהאלפען... אז ארים קינד איז אז דער-זעהן א קאפיקע, לויפט עס...

אזעלכע "קאפיקע קינדער" דרעהען זיך איצט ארום א היבש ביסעל אין טאראנטא. ווען ניט די צוצ'הונגט-קראפט פון דער מטבע, וואלטען זייערע ביעדע איצט ארומגעשפאצירט זייבערע ערגעץ אין די עולמות העליונים.

* * *

די מעשה מיט דער "מילאר-ווילל" איז אייך געווים שוין באקאנט.

זינט זיין מאדנע צוואה איז באקאנט געווארען נאך זיין טויט אין 1926, האט זיך אנגעהויבען א "בייבי-רעיס" אין טאראנטא. אין דער צואה האט מר. מילאר בפרוש געזאגט אז יענע מוטער אין טאראנטא וואס וועט אין די ערשטע 10 יאהר נאך זיין טויט האבען מערער קינדער, לאזט ער איבער פאר איהר א פארמעגען פון א האלבען מיליאן דאלאר.

און אזוי ווי אין טאראנטא זענען פאראן, ברוך-השם, געגוג ארימעלייט, וועלכע האבען שטארק חשק צו אריינקריינען גרינג, אהן שווערער ארבייט, אזא מאטניא מיט געלט, איז דאריבער דאס געיעג געווארען גרויס צו פארגרעסערען די משפחות.

שוין איצט, איידער די פולע 10 יאהר האבען זיך געענדיגט, זענען פאראן אין טאראנטא פאמיליעס וועלכע צעהלען אויף זייער רעקארד, א קימא לן (קאימע-לאן) פון 27 און 21 קינדער. געווים וואלט די דאזיגע צאהל באדייטענד פארגרעסערט געווארען ווען עס וואלט זיי געגעבען געווארען די געלעגענהייט צו אויסנוצען ווי נעהערייג די קומענדע פיער יאהר.

לאמיר אנגענהמען, אז איינינע פון די דאזיגע פאמיליעס וואלט זיך איינגעגעבען צו האבען, אין דורכשניט צו צוויי קינדער א יאהר. דאן וואלטען זיי געהאט אז 1936 35 קינדער אנשטאט 27 ווי זיי האבען איצט.

און מען קען ניט לייקענען אז פאר פאבריצירען 35 קינדער פארדינט מען כשר א האלבען מיליאן דאלאר.

עס קען דאך אבער אויך געמאלט זיין אז אין איינינע פאלען וואלט זיך איינגעגעבען צו האבען, אין דורכשניט צו צוויי קינדער א יאהר. דאן וואלטען זיי געהאט אז 1936 35 קינדער אנשטאט 27 ווי זיי האבען איצט.

און מען קען ניט לייקענען אז פאר פאבריצירען 35 קינדער פארדינט מען כשר א האלבען מיליאן דאלאר.

עס קען דאך אבער אויך געמאלט זיין אז אין איינינע פאלען וואלט זיך איינגעגעבען צו האבען, אין דורכשניט צו צוויי קינדער א יאהר. דאן וואלטען זיי געהאט אז 1936 35 קינדער אנשטאט 27 ווי זיי האבען איצט.

און מען קען ניט לייקענען אז פאר פאבריצירען 35 קינדער פארדינט מען כשר א האלבען מיליאן דאלאר.

עס קען דאך אבער אויך געמאלט זיין אז אין איינינע פאלען וואלט זיך איינגעגעבען צו האבען, אין דורכשניט צו צוויי קינדער א יאהר. דאן וואלטען זיי געהאט אז 1936 35 קינדער אנשטאט 27 ווי זיי האבען איצט.

און מען קען ניט לייקענען אז פאר פאבריצירען 35 קינדער פארדינט מען כשר א האלבען מיליאן דאלאר.

עס קען דאך אבער אויך געמאלט זיין אז אין איינינע פאלען וואלט זיך איינגעגעבען צו האבען, אין דורכשניט צו צוויי קינדער א יאהר. דאן וואלטען זיי געהאט אז 1936 35 קינדער אנשטאט 27 ווי זיי האבען איצט.

און מען קען ניט לייקענען אז פאר פאבריצירען 35 קינדער פארדינט מען כשר א האלבען מיליאן דאלאר.

עס קען דאך אבער אויך געמאלט זיין אז אין איינינע פאלען וואלט זיך איינגעגעבען צו האבען, אין דורכשניט צו צוויי קינדער א יאהר. דאן וואלטען זיי געהאט אז 1936 35 קינדער אנשטאט 27 ווי זיי האבען איצט.

און מען קען ניט לייקענען אז פאר פאבריצירען 35 קינדער פארדינט מען כשר א האלבען מיליאן דאלאר.

עס קען דאך אבער אויך געמאלט זיין אז אין איינינע פאלען וואלט זיך איינגעגעבען צו האבען, אין דורכשניט צו צוויי קינדער א יאהר. דאן וואלטען זיי געהאט אז 1936 35 קינדער אנשטאט 27 ווי זיי האבען איצט.

און מען קען ניט לייקענען אז פאר פאבריצירען 35 קינדער פארדינט מען כשר א האלבען מיליאן דאלאר.

עס קען דאך אבער אויך געמאלט זיין אז אין איינינע פאלען וואלט זיך איינגעגעבען צו האבען, אין דורכשניט צו צוויי קינדער א יאהר. דאן וואלטען זיי געהאט אז 1936 35 קינדער אנשטאט 27 ווי זיי האבען איצט.

ציניקער

(ספעציעלע קארעספאנדענץ צום "אידישען זשורנאל")
פון בנימין עברי (פאריז)

ווי האלט עס פארט מיט'ן ענין מאנדזשוריע?

איז דאס שוין דער אנהויב פון סוף, אדער עס הויבט זיך נאך ערשט אן?

אט די דאזיגע פראגען פארנעהמען איצט דעם אויבען-אן פון דער היגער פרעסע און ווערען טאג טעגליך אנדערש קאמענטירט. ביז איצט איז דערווייל "קיינע נייעס", אין גאנצען דערווייל בלויז עטליכע צעהנדליגער טויזענטער דערהרג'עט וואס וועט אבער ווייטער זיין?

די צוויי פרעזידענטען האבען אפגעהאלטען זייערע דרשות צו דער עפענונג פון דער עקסטרא זיצונג זעהר א פייערליכע אונטערהאנדלונגען, דאס אלטע לידעל פריהער מנצח זיין און דערנאך רופען צו אונטערהאנדלונגען גאר אן אנדער אויס-זעהן.

ווי איז אבער די לאגע אין דער ווירקליכקייט? גאנץ קלאר.

די יאפאנעזישע ארמיי שטעהט פעסט אין כינע, די רעגירונג זאגט זיך אפ פון עוואקואירען איהר ארמיי, כינע ווענדעט זיך צום פעלקערבונד און בעט ארבייטרייז שאן, פון איין זייט א צופוי'לטע, פאליטישע צוריסענע און צו מלחמה ניט צוגעגרייטע כינע, פון דער צווייטער זייט דער בעל המשחית פון אזיע, איינער פון די רעגולירער פון פאציפיק, א רעגירונג מיט א ריזיגער אינטעליגענטער באפעלקערונג ביי וועלכער מאנדזשוריע איז אבער א לעבענס פראגע, אן עקספאנס-פעלד, אן אבזאץ מארק פאר איהר פראדוקציע אהן וועלכען זי ווערט דערווארגען.

די דירעקט פאראינטערעסירטע מלוכות ווידער, רוסלאנד ווידער, רוסלאנד און אמעריקע שטעהען נאר אן א זייט און שווייגען.

אין דער ליכט פון אזא לאגע האט דער פעלקערבונד זיין געפעגנס זיין עקסטרא זיצונג.. פון איין זייט שטעהט שוין א גע-וואונענער און פון דער אנדערער א פאר-נאר איצט ניט אזוי ווייט דער סכסוך אליין נאר דער גורל פון פעלקער בונד.

צו וועט דער פעלקער בונד ארויס-קריכען "מיט די ביינער" פון אט דעם פלאנטער צו ניט, אט דער ספק שטעהט שוין גלייך פון דעם ערשטען טאג פון אנטשטעהן פון דעם כינעזיש יאפאנעזי-שען קאנפליקט און דאס איז אפשר גע-ווען די איין און איינציגע סבה פון דעם וואס דער פארשטארבענער בריאן האט גע-מוזט ארויס פון קאבינעט.

ווי אזוי קען דער פעלקער בונד פארט ארויסקריכען בשלום?

איין אויסוועג, האלטען מיט'ן שטארקען, און אזוי האנדעלט ער טאקע. די האל-טונג פון פעלקער בונד האט זיך קלאהר ארויסגעוויזען, אין די פריהערדיגע ציצונ-גען, געבענדיג יאפאן די מעגליכקייט אונ-טערן שיין פון "רייניגען באנדיטען", פאר-צוזעצען איהר מארש אויף מאנדזשוריע, אט די ניט קלאהרע און געפעהרליכע דע-פיניציע האט כמעט געגעבען א מאראלי-שען רעכט דער מלוכה וועמענס פארשטע-הער עס געהט אריין אין ראט פון פעלקער בונד, פארנעהמען גאנצע 200 טויזענט קוואדראט מייל פרעמדע טעריטאריע און ארויסשיקען אן ארמיי פון איבער 100 טויזענט אויך אויף שאנכאי. און אט די האלטונג געהט ווייטער ווען דער פאר-שטעהער פון כינע דר. יען האט אפגעהאל-טען אזא אזכ'ליכע און קלאהרע עקספאזע ווען ער האט אויסגעוויזען דייטליך ווי יא-פאן ניט וועלעגדיג זיך פארלאזען אויף ארבייטרישאן האט איבערטראטען דעם פריוועט אפמאך. האט אהן וועלכער עס איז בארעכטיגונג פארנומען דיהויפט-שטאדט און חרוב געמאכט שאנכאי, אראפוואר'פענדיג גאנצע טאגען פולווער אויף דער שוצלאזער באפעלקערונג. ווער-אויף דער אבען געמאכט אן איינדרוק פארשיידענע פארשטעהער פון די רעגירונגען און וועלכע וואלטען געוויס געפינען זייער אפקלאנג אין די דעבאטען, האט אבער די ווענעווער ביוראקראטיע געמאכט א דיפלאמאטישען קונץ שליסענ-דיג די דעבאטען אויידער זיי האבען זיך אליין נאר גורל פון פעלקער בונד.

ווי האלט עס פארט מיט'ן ענין מאנ-דזשוריע?

איז דאס שוין דער אנהויב פון סוף, אדער עס הויבט זיך נאך ערשט אן?

אט די דאזיגע פראגען פארנעהמען איצט דעם אויבען-אן פון דער היגער פרע-סע און ווערען טאג טעגליך אנדערש קאמענטירט. ביז איצט איז דערווייל "קיינע נייעס", אין גאנצען דערווייל בלויז עט-ליכע צעהנדליגער טויזענטער דערהרג'עט וואס וועט אבער ווייטער זיין?

די צוויי פרעזידענטען האבען אפ-געהאלטען זייערע דרשות צו דער עפענונג פון דער עקסטרא זיצונג זעהר א פייערליכע אונטערהאנדלונגען, דאס אלטע לידעל פריהער מנצח זיין און דערנאך רופען צו אונטערהאנדלונגען גאר אן אנדער אויס-זעהן.

ווי איז אבער די לאגע אין דער ווירקליכקייט? גאנץ קלאר.

די יאפאנעזישע ארמיי שטעהט פעסט אין כינע, די רעגירונג זאגט זיך אפ פון עוואקואירען איהר ארמיי, כינע ווענדעט זיך צום פעלקערבונד און בעט ארבייטרייז שאן, פון איין זייט א צופוי'לטע, פאליטיש צוריסענע און צו מלחמה ניט צוגעגרייטע כינע, פון דער צווייטער זייט דער בעל המשחית פון אזיע, איינער פון די רעגולי-רער פון פאציפיק, א רעגירונג מיט א ריזיגער אינטעליגענטער באפעלקערונג ביי וועלכער מאנדזשוריע איז אבער א לעבענס פראגע, אן עקספאנס-פעלד, אן אבזאץ מארק פאר איהר פראדוקציע אהן וועלכען זי ווערט דערווארגען.

די דירעקט פאראינטערעסירטע מלוכות ווידער, רוסלאנד ווידער, רוסלאנד און אמעריקע שטעהען נאר אן א זייט און שווייגען.

אין דער ליכט פון אזא לאגע האט דער פעלקערבונד זיין געפעגנס זיין עקסטרא זיצונג.. פון איין זייט שטעהט שוין א גע-וואונענער און פון דער אנדערער א פאר-שפיעלטער, אזוי אז דער עיקר פראגע איז נאר איצט ניט אזוי ווייט דער סכסוך דריגט די דעבאטען זיך.

אין דער ווירקליכקייט האט דער פעלקערבונד אויפגעהויבען אויפ'ן אנדערן ענין, אויפ'ן ענין פון דער אנטוויקלונג פון דער אינטערנאציאנאלער ארבייט, אויפ'ן ענין פון דער אנטוויקלונג פון דער אינטערנאציאנאלער ארבייט, אויפ'ן ענין פון דער אנטוויקלונג פון דער אינטערנאציאנאלער ארבייט.

אין דער ווירקליכקייט האט דער פעלקערבונד אויפגעהויבען אויפ'ן אנדערן ענין, אויפ'ן ענין פון דער אנטוויקלונג פון דער אינטערנאציאנאלער ארבייט, אויפ'ן ענין פון דער אנטוויקלונג פון דער אינטערנאציאנאלער ארבייט, אויפ'ן ענין פון דער אנטוויקלונג פון דער אינטערנאציאנאלער ארבייט.

אין דאך...

פון ח. ל. חריפאי.

היינטיגען שבת באגעגען איך איינעם פון מיינע קאלעגען, וועלכער איז שטענ-דיג אפטימיסטיש געשטימט.

— דאנה נישט! אלעס וועט זיין צו טוטעם. איך האב פיינט שנאת מות, די וואס האלטען אין איין זאגען איכה. קום — זאגט ער — לאמיר כאפען א שפא-ציר אין די זייטיגע שכונות פון תל-אביב.

מעלא, וואס טוט מען נישט צוליעב עונג שבת, אז איך מוז מודה זיין בפרהסיה, אז איך האב קיין חרטה נישט געקראגען.

מיר נעהמען אראפצו איבער אלענבי, כדי צו פארקלייבען זיך אין די ווייטע צפון'דיגע שכונות, פלוצלונג שטעלט ער מיך אפ.

וואס? ווען?

— זעהסטו, אט דא איז אויסגעוואק-סען אין משך פון צוויי-דריי וואכען א דריי שטאקיגע געביידע.

יא, אמת, נישט לאנג איז דא, אויף דעם ווינקעל פון אלענבי און מאנטיפיאר'ע געשטאנען א ליידיגער פלאץ. היינט א רויסער בנין, און ווייטער אביסעל — ווידער דאס זעלבע. מיר נעהמען זיך אזוי שטיל, לאנגזאם, ווי עס פאסט פאר א שבת'דיגען שפאציר און מיר שטויסען זיך אז גאנץ אפט אויף נייע בנינים.

— נו, וואס וועסטו זאגען יעצט?

און וואס ווייטער מיר געהען, אלץ מעהר נייע בנינים באגעגענען מיר אויף אונזער וועג. אין פיעלע ערטער גרייט מען זיך צו בויען. מען גראבט, מען צוימט אפ דעם פלאץ — און אז עס איז אנגע-קומען דער שבת, מיט דעם ערשטען בלאז פון שופר — איז אלעס פארגלייווערט גע-ווארען. די וואנאנעטקע רוהה אויף דעם ברעם, די איינענס שטעקען ווי זעגלען פון דעם בעטאן, דער זאמט און די פאלך קוקען מיט די שפיצען פון זייערע הור-פענס אין הימעל אריין — בקיצור, דער שבת האט געפאקט די געביידעס אין די סאמע געדיכטע. מארגען וועלען זיך פון דאס ניי אויפוועקען דער געפילדער און דער רעש פון די עלעקטרישע מיש-מאשי-נען, און דער ערשטער אידישער שטאדט וועט אויסוואקסען א נייער גליד.

אט זענען מיר אין שכונת הצפון. א נייע שטאדט. נאסען, טראטוארען, שא-סייען ווען איז דאס אויסגעוואקסען? מיין אפטימיסט קוקט אויף מיר און איז פול מיט נקמה.

— נו, דארף מען קלאגען? — דאס איז נאך גארנישט. קום ווייטער.

און איך רוק זיך מיט איהם אוועק צום ירקון.

— אזוי ווייט האט זיך תל-אביב פאר-קליבען?

און אויך דא האלט מען אין איין בויען. זאמד, קאלק, ציגעל, אייזען, עס דערמאנט אביסעל דעם 1925 יאהר.

די זאך איז נאר פשוט — ערקלערט מיר מיין באגלייטער — יעדער מכה האט איהר רפואה. דער שטערלינג איז גע-פאלען — הייסט עס, קען מען בויען בי-ליגער. און אידען טוען דאס טאקע. דא-לארען ווערען פארוואנדעלט אין ביליגע הייזער. אפילו זלאטעס, אויף 30 פראָ-צענט ביליגער...

און ער האלט אין איין דערצעהלען.

כאפ איך זיך מיר ארויף אויף מאר-גען אין עירית תל-אביב און כאפ א שמועס מיט דיזענגאפען. און איך דער-ווייס זיך, אז אין תל-אביב איז א וואר-מער סעזאן פון בויאונג. הונדערטער הי-זער זענען אויפגעבויט געווארען פאר די לעצטע 2—3 חדשים. די שטאדט וואקסט פון טאג צו טאג.

און וויסען זאלט איהר, אז דיזעג-גאף רעדט ווענען תל-אביב — פארגעסט איהר זיינע יאהרען — און מיר דאכט זיך, אז ער אויך.

* * *

דער ענין האט מיך אביסעל פאראינ-טערעסירט. הייסט דאס, די נידערעיג-קייט פון דער וואליוטע ווירקט אויף דעם אויפבוי פון ארץ ישראל. און אזוי ווי איך בין נישט קיין גרויסער חסיד פון דער שטאדט, האב איך מיר כאשלאסען א פאהר צו טאג אין רחובות — און זעהן וואס דארט טוט זיך.

איך פאהר מיר אין אטאבוס און כאפ דערווייל א שמועס מיט די פאסאזשירען.

— וואס הערט זיך אז דיר די קאלאניעס? עס בויט זיך עפעס דארט? — טאפ איך אזוי פארביינגענדיג דעם דופק.

— נישט צו פארזינדיגען. אביסעל לעבעדיגער געווארען. ראשון-לציון, למשל, האט זיך שוין אריבערגעכאפט אויף יענער זייט שאסיי און רחובות דראפעט זיך אויפ'ן בארג. אידען פון חוץ לארץ, וואס זענען גאנץ פעסטע. אבער דער עולם האט זיך א ווארף געטאן דוקא צו בנינים. אפילו ביי אונז, אין רחובות, האלט מען אין איין בויען...

דערווייל זענען אריין א פאר אידען, נישט הינע. זיי זענען געקומען פרעגען אן עצה ביי דעם בעל הבית. איך וויל זיך אפטרעגען, אבער מיליער פארהאלט מיך.

— אדרבא, זיי — זאגט ער — דאס וועט דיר צונוץ קומען.

און איך הער מיט א האלבען אויער, מען רעדט ווענען דאלארען, זלאטעס, פרדסים, בוימער, דונאמס און נאך און נאך.

* * *

די טעג איז מיר אויסגעקומען צו זיין אין ירושלים. נאמיך זעהן, וואס זיין אין ירושלים. נאמיך זעהן, וואס הערט זיך דא. איך געה זיך מיר אויעך אין די וויייטע, וויייטע שבוגות.

תלפיות. מען בויט, אבער נישט מיט אזא אימפעט ווי ארום תל-אביב. עס פעהלט וואסער, און דאך וואסקען הייזער, קליינע, זיך פאר דירות, דאס זעלבע אין אנדערע שכונות.

לעבעדיג אין אין צענטער פון שטאדט, איבערהויפט אין זכרון-משה, אחוה און כרם.

אוועגס-צייט בין איך געווען ביי מיינע א חבר, אן עסקן פון קהילת ציון. אויך דא האב איך געהערט דעם געלבען ניגון:

— יעצט איז די צייט. דער שטער-לינג איז ביליג — הייסט עס, פאר דעם דאלאר און זלאטע קען מען פיעל אויס-טאן.

* * *

פאהרענדיג צוריק אין תל-אביב, האט זיך מיר געדוכט, אז דער אויטאמאביל פיפענדיג, רופט אויס:

— און דאך, ארץ ישראל בוים זיך!

הומש פאלקלאר

ה. י. זהבי

פרשת צו

ולבש הכהן

א אידיש שפריכווארט אין גאליציען זאגט: "אז ולבש איז הכהן". געמיינט וועט דא, אז מענשען קוקען אויף דעם מלבוש מעהר ווי אויף דער פראזאן.

געהט א מענש אין מלבושי כבוד, ווערט ער געאכטעט און געשעצט פון אלע מען, כאטש אליין איז ער אינווענינ א גארנישט.

* * *

ופשט את בגדיו,
ולבש בגדים אחרים.

דער באוואוסטער רבי ר' מאיר'ל האט אזוי אויסגעטייטשט דעם פסוק:

ופשט את בגדיו. א מענש דארף תמיד געדענקען, אז עס וועט קומען א טאג, ווען מען וועט איהם אויסטהאן זיינע געוועהנליכע בגדים.

ולבש בגדים אחרים — און מען וועט איהם דעמאלט אנטהאן בגדים, ווייסע תכריכים, וחוציא את הדשן בידים ד. ה. ער האט א גארגעל צו זיינען מען וועט דאן ארויספיהרען זיין "עפר און א חלף צו שחט'ען...

וואפר', זיין גוף, אל מחוץ למחנה אויפ'ן בית עולם, וואס געפינט זיך אומעטום אויסער דער שטאדט, אל מקום טהור — אויפ'ן הייליגען ארט (אזוי הייסט דאס בייערעמען) — און דאס פייער פון ניהנם, תוקד בו לא תכבה ברענט דארט אהן אויפהער...

* * *

וישחט.

אויף דעם ווארט "וישחט" שטעהט די נגינה (טראפ) "שלשלת", וואס ווערט כידוע ביים מעביר זיין די סדרה און ביים לייענען לענגער נעצויגען און געזונגען פון אלע אנדערע נגינות (טראפען). דאס איז א רמז אויף דעם אידישען מנהג, אז א שוחט אין די קליינע שטערטעלעך איז א גלייכצייטיג אויך א חזן און מנגן וואס זיינגט און "גארגעלט" אויף אלע אידישע שמחות.

נאך א רמז איז דא דארויף אין אנדערע תהלים: רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם, ווייסע תכריכים, וחוציא את הדשן בידים ד. ה. ער האט א גארגעל צו זיינגען מען וועט דאן ארויספיהרען זיין "עפר און א חלף צו שחט'ען...

— וואס הערט זיך אין די קאלאניעס? עס בויט זיך עפעס דארט? — טאפ איך אזוי פארביינגענדיג דעם דופק.

— נישט צו פארזינדיגען. אביסעל לעבעדיגער געווארען. ראשון-לציון, למשל, האט זיך שוין אריבערגעכאפט אויף יענער זייט שאסיי און רחובות דראפעט זיך אויפ'ן בארג. אידען פון חוץ לארץ, וואס זענען גאנץ פעסטע. אבער דער עולם האט זיך א ווארף געטאן דוקא צו בנינים. אפילו ביי אונז, אין רחובות, האלט מען אין איין בויען...

דערווייל זענען אריין א פאר אידען, נישט הינע. זיי זענען געקומען פרעגען אן עצה ביי דעם בעל הבית. איך וויל זיך אפטרעגען, אבער מיליער פארהאלט מיך.

— אדרבא, זיי — זאגט ער — דאס וועט דיר צונוץ קומען.

און איך הער מיט א האלבען אויער, מען רעדט ווענען דאלארען, זלאטעס, פרדסים, בוימער, דונאמס און נאך און נאך.

* * *

די טעג איז מיר אויסגעקומען צו זיין אין ירושלים. נאמיך זעהן, וואס הערט זיך דא. איך געה זיך מיר אויעך אין די וויייטע, וויייטע שבוגות.

תלפיות. מען בויט, אבער נישט מיט אזא אימפעט ווי ארום תל-אביב. עס פעהלט וואסער, און דאך וואסקען הייזער, קליינע, זיך פאר דירות, דאס זעלבע אין אנדערע שכונות.

לעבעדיג אין אין צענטער פון שטאדט, איבערהויפט אין זכרון-משה, אחוה און כרם.

אוועגס-צייט בין איך געווען ביי מיינע א חבר, אן עסקן פון קהילת ציון. אויך דא האב איך געהערט דעם געלבען ניגון:

— יעצט איז די צייט. דער שטער-לינג איז ביליג — הייסט עס, פאר דעם דאלאר און זלאטע קען מען פיעל אויס-טאן.

* * *

פאהרענדיג צוריק אין תל-אביב, האט זיך מיר געדוכט, אז דער אויטאמאביל פיפענדיג, רופט אויס:

— און דאך, ארץ ישראל בוים זיך!

ערנסטער געגעראל סטרייק אין שפאניע

לאנדאן, מערץ. 23.

דא זענען דערהאלטען געווארען באריכטען, אז דער גענעראל סטרייק אין שפאניע פארשפייט זיך און נעהמט אן אן ערנסטען כאראקטער.

איבערהויפט איז דער גענעראל סטרייק ערנסט אין דער פראווינץ גאליציא, דרום-מערב פון שפאניע.